

**MATERIÁLY
XV MEZINÁRODNÍ VĚDECKO - PRAKTICKÁ
KONFERENCE**

DNY VĚDY -2019

22 - 30 března 2019 r.

Volume 11
Filologie

Praha
Publishing House «Education and Science»
2019

Vydáno Publishing House «Education and Science»,
Frýdlanská 15/1314, Praha 8
Spolu s DSP SHID, Berdianskaja 61 B, Dnepropetrovsk

Materiály XV Mezinárodní vědecko - praktická konference «Dny vědy -
2019», Volume 11 : Praha. Publishing House «Education and Science» -52 s.

Šéfredaktor: Prof. JUDr Zdenák Černák

Náměstek hlavního redaktora: Mgr. Alena Pelicánová

Zodpovědný za vydání: Mgr. Jana Štefko

Manažer: Mgr. Helena Žáková

Technický pracovník: Bc. Kateřina Zahradníková

**Materiály XV Mezinárodní vědecko - praktická konference ,
«Dny vědy -2019» , po Filologie.**

Pro studentů, aspirantů a vědeckých pracovníků

Cena 50 Kč

ISBN 978-966-8736-05-6

© Authors , 2019

© Publishing House «Education and Science» , 2019

FILOLOGIE

Metody výuky jazyka a literatury

к.п.н. Сафарян С.І.

*Институт післядипломної педагогічної освіти Київського університету
імені Бориса Грінченка, Україна*

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЦІЛІСНОГО АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ЯК ЛІНГВОПОЕТИЧНОЇ РЕАЛЬНОСТІ

Анотація: однією із ключових проблем сучасних наукових філологічних досліджень є проблема пошуку конструктивних шляхів тлумачення художнього тексту, який згідно із сучасними підходами розглядається як певна цілісна естетична система. У статті розглянуті окремі аспекти цілісного аналізу художнього тексту як лінгвопоетичної реальності. Зокрема, охарактеризовано основні літературознавчі та лінгвістичні підходи до цілісного тлумачення художніх творів з урахуванням трьохступеневої системи підпорядкування у структурі художнього твору, з визначенням трьох рівнів філологічного аналізу тексту, з обґрунтуванням ієрархічного підпорядкування субсистем художнього цілого основній домінанті – ідейно-емоційному пафосу твору.

Ключові слова: художній текст, аналіз, цілісність, субтекст, конститuent, лінгвопоетика, ієрархічне підпорядкування.

У сучасних філологічних дослідженнях загальноновизнано, що художній текст – це особливим чином вибудувана структура, певна змодельована система в динаміці творчих людських взаємовідносин, що являє собою специфічний різновид діяльності людини, який завершується певним продуктом словесно естетичного освоєння реального та ірреального світу (з урахуванням багатогранності всіх чуттєвих уявлень людини). Інакше кажучи, художній текст як у змістовому, так і формальному сенсі – це завжди породження духовності людини, словесне естетичне ціле зі своїми законами побудови. І саме як це словесне естетичне ціле, художній текст у процесі його породження, на відміну від текстів нехудожніх, як повністю суб'єктизована образна модель різних світів (реальних/нереальних), що оточують людину, є найвищим ступенем словесного

творчого освоєння реальності. У цій якості (вищої форми творчого словесного освоєння реальності) художній текст є предметом окремої наукової проблеми, однаково актуальної як для лінгвістів, так і літературознавців, зусилля яких спрямовані на пошуки конструктивних шляхів тлумачення словесного естетичного цілого. Сьогодні літературознавство розгалужене на певні достатньо самостійні науки, кожна з яких обґрунтовує власну методологію тлумачення (аналізу, інтерпретації) художнього тексту. Серед таких літературознавчих галузей можна назвати наратологію, текстологію, компаративістику, віршознавство, лінгвістичну поетику тощо. Кожна із цих галузей оформилась у самостійну науку внаслідок усвідомлення та врахування глибинної специфіки художньої мови, притаманної різним родам та жанрам літературних творів.

У контексті нашого дослідження нас цікавить цілісний аналіз художнього твору як лінгвоестетичної реальності. У своїх судженнях про цілісну природу художнього тексту як лінгвоестетичної реальності ми будемо відштовхуватися від досягнень лінгвістичної поетики, яка сповідує абсолютну істину: всі елементи і конституенти художнього тексту наповнені образним смислом, естетично вмотивовані та функціонально співвіднесені. На наш погляд, особливу цінність у тлумаченні структурних характеристик художнього тексту мають, насамперед, ідеї О. Потебні, і передовсім його думка про ізоморфність слова та художнього тексту: «Елементом слова з живим уявленням відповідають елементи поетичного твору, адже таке слово і саме по собі є вже поетичним твором. Зовнішній формі слова відповідає зовнішня форма поетичного твору, в якості якої слід розуміти не лише звукову, а й загалом словесну форму, значиму у всіх її складових. Саме зовнішньою формою обумовлені і спосіб сприйняття поетичних творів, і відмінність від інших мистецтв. Представленню в слові відповідає образ (чи єдність образів) у поетичному творі... значенню слова відповідає значення поетичних творів, які зазвичай називаються ідеєю. Поетичний образ зв'язує зовнішню форму і значення. Зовнішня форма обумовлює образ» [5, 309-310]. У цьому висловлюванні, яке до речі і нині звучить сучасно, просто і конструктивно стверджується, що художній зміст (значення) маніфестується одночасно через словесну художню форму та словесний художній образ. Також вчений чітко визначає ієрархію структурних складових словесного естетичного цілого: а) художньо трансформовану систему

засобів природньої мови; б) поетичний образ чи єдність словесних художніх образів; в) ідею як облігаторний компонент структури.

Конструктивну схему тлумачення художнього тексту як словесного естетичного цілого свого часу запропонував і відомий літературознавець М. Гіршман. У цій схемі можна виокремити три основні аспекти. Перший: відштовхуючись від динамічної природи художнього твору, слід актуалізувати трьохступеневу систему відношень у структурі словесного естетичного цілого: а) *виникнення* цілісності як першоелемента і водночас як організуючого принципу твору, джерела подальшого розвитку; б) *становлення* цілісності у системі співвіднесених та взаємодіючих один з одним складових елементів твору; в) *завершення* цілісності у закінченій та цільній єдності твору. Другий: цілісне тлумачення естетично оформленого словесного твору не суперечить необхідності його аналітичного членування і не означає вказівки на якийсь чітко регламентований шлях аналізу; мається на увазі не предмет і не спосіб, а методологічний принцип, який передбачає, що кожен виокремлений у процесі вивчення значимий елемент твору має розглядатися як певний момент становлення і розгортання художнього цілого. Особливо важливою є для нас думка про те, що кожен значимий елемент художнього твору саме тому необхідний та незамінний, бо в ньому обов'язково втілюється смислова єдність цілого, при цьому втілення елементів цілого та й саме ціле кожен раз індивідуальне та неповторне. Третій: шляхи тлумачення словесного естетичного цілого можуть бути найрізноманітнішими, але трьохступенева система відношень у структурі художнього твору (виникнення цілісності – становлення цілісності – завершення цілісності) має зберігатися у будь-якому способі аналітичного вивчення та дослідження. [2, 1-2].

Для цілісного аналізу художнього твору особливе методологічне значення має також і така проблемна ідея М. Гіршмана: необхідно певним чином зуміти увійти в художню цілісність твору і, розглядаючи якісь її окремі елементи, вловити у стислому вигляді їх внутрішній взаємозв'язок з іншими складовими, формуючи таким чином уявлення про загальну ідею та принципи побудови цілого. Визначену дослідником проблему: увійти в художню цілісність та вловити її у стислому вигляді, ми пропонуємо вирішити шляхом введення до наукового тлумачення художнього твору поняття «антропоцентрична вербалізована модель», маючи на увазі, що будь-яке словесне естетичне ціле

(художній текст) являє собою у стислому вигляді суб'єктивну авторську словеснообразну модель реальності, з подальшою її об'єктивацією в читацькому сприйманні.

Пошуком конструктивних шляхів тлумачення художніх творів активно займаються і лінгвісти. Зокрема, цікавою є думка Б. Бобильова про три рівні філологічного аналізу тексту: перший, на думку вченого, складає рівень авторської оціночної позиції; другий – рівень ідеї тексту; третій – рівень «образу автора». Б. Бобильов, характеризуючи ці рівні, визначає, що рівень авторської оціночної позиції завжди зв'язаний з прагматичною спрямованістю тексту у звуженому розумінні цього терміна як певної установки на вплив. Так, наприклад, носієм «авторської» оціночної позиції у віршованому творі є ліричний герой. Він являє собою мовленнєву маску «образу автора», яка певною мірою співвідноситься з мовленнєвою маскою «автора-оповідача» у прозі. Ліричний герой в поетичному творі є водночас і носієм мовлення, і предметом зображення.

Виокремлення другого рівня аналізу – рівня ідеї тексту – дозволяє уникнути буквального ототожнення авторської оціночної позиції та образу автора; ідея не може повністю охоплювати образ автора і повністю збігатися з авторською оціночною позицією: поняття ідеї втілює сутність образної інтерпретації реальності в художньому тексті, узагальненої в цілісний зміст твору. У кінцевому варіанті Б. Бобильов визначає схему досягнення естетичної реальності у такій послідовності: співставлення авторської оціночної позиції (що намагався сказати автор) та ідеї твору (що насправді сказано) – передумова для досягнення вищого рівня розуміння художнього тексту (досягнення образу автора), тобто досягнення на вищому рівні є вже на «схвачення» ідеї через текст, а проникнення за допомогою тексту у нові пласти реальності. І ця реальність досягається не лише за допомогою тексту, але й за участі певного комунікативного руху, що виникає «поверх» тексту та встановлює контакт, взаємозв'язок між реципієнтом-читачем з реальністю, що досягається, та образом автора [1, 3-4].

Викладена схема тлумачення художнього естетичного цілого беззаперечно конструктивна, зокрема в тій її частині, де йдеться про зв'язок між суб'єктом художнього мовлення (автором) та створеною ним художньою реальністю (образом автора) і реципієнтом-читачем, який їх досягає. Тобто, у

цьому випадку маємо не лише загальне визначення процесу тлумачення (аналізу, інтерпретації) художнього тексту, але й характеристику в узагальненому вигляді процесу поетичної комунікації, в якому є місце і для літературознавця-дослідника.

Сучасні вітчизняні наукові дослідження теж активно порушують проблему пошуку конструктивних шляхів цілісного тлумачення художнього твору як лінгвопоетичної реальності. Зокрема, дослідниця цієї проблеми М. Моклиця зазначає, що будь-який аналіз художнього тексту має обов'язково базуватися на аксіоматичному понятті: «художній твір – не життя, а мистецтво, штучно створена форма. Якщо його аналізуємо, це означає ми шукаємо відповідь на запитання: як це зроблено, як твір побудовано, з огляду на ту функцію, яку для цього передбачив автор» [4, 10].

Досліджуючи проблеми теорії аналізу художнього твору Б. Шалагінов підкреслює, що досягнути повною мірою об'єкт аналізу можливо лише за умови підходу до нього як до певної цілісності, створеної з якоюсь визначеною метою: «Це і буде очікуваний смисл. Суть «коперніканського перевороту» І. Канта у філософії полягає у тому, що дослідник не чекає пасивно, до якого нового смислу приведе його аналіз, а рухається активно вперед до очікуваного смислу і активно відповідно до нього добирає засоби для аналізу». [6, 7].

Характеристиці найуживаніших літературознавчих методів аналізу художнього твору присвячені наукові розвідки Н. Мірошникової, яка підкреслює складну природу літературного твору, що в свою чергу породжує розмаїття шляхів його тлумачення. Вчена акцентує увагу на тому, що «Літературний твір – цілісне, неподільне художнє явище, і це не можна не враховувати під час його аналізу» [3, 13]. Зупиняючись на дослідженні основ цілісного (чи системно-цілісного) методу аналізу художнього твору, вчена виокремлює його основоположне поняття – системотворчий цілісний чинник (певну домінанту), яким є ідейно-емоційний пафос твору. Саме йому підпорядковуються усі компоненти художньої системи, яка складається із окремих субсистем (підсистем): мови, характерів, сюжету, композиції тощо. Всі ці субсистеми мають певне ієрархічне підпорядкування. Так, художня мова є засобом творення системи образів, змалювання сюжетних подій, що пов'язані між собою різними зв'язками: зовнішніми (часовими причинно-наслідковими) та внутрішніми (за асоціацією, аналогією, контрастом). Композицію складає саме ця

взаємозалежність, взаємообумовленість та співвіднесеність різних компонентів художнього естетичного цілого. А визначення цих ієрархічних зв'язків та відносин і є необхідною умовою цілісного аналізу тексту, за допомогою якого можна розібрати будь-яке літературне явище і знову «зібрати» його навколо домінанти, зберігши живу цілісність художнього тексту.

Підсумовуючи рекомендації щодо цілісного аналізу тексту як лінгвопоетичної реальності, констатуємо:

художній текст – особливим чином вибудувана структура, яка відображає специфічний вид творчої діяльності мовної особистості. Його можна розглядати як живу людську духовність, реалізовану як словесне естетичне ціле;

для адекватного визначення цілісної природи художнього тексту як естетичної категорії, принципове значення мають концептуальні ідеї О. Потебні, який у тлумаченні словесного естетичного цілого спирається, на нашу думку, саме на людський фактор у мові;

шляхи тлумачення художнього тексту як словесного естетичного цілого, в якому всі елементи та конституенти мають образний смисл, естетично вмотивовані, функціонально співвіднесені визначають об'єкт дослідження як творчу словесну модель реальності, що створена індивідуальним авторським світоглядом митця та відтворена співтворчістю читача-реципієнта;

дослідження М. Гіршмана та Б. Бобильова щодо загальної ідеї та основних принципів побудови художнього цілого можуть бути використані як визначальний науковий концепт цілісного тлумачення художнього тексту, визначення поняття «моделювання», адже саме авторська художня модель реальності, що адресована читачеві, в будь-якому словесному естетичному цілому обумовлює виникнення цілісності – становлення цілісності – завершення цілісності, при цьому являючись загальною ідеєю, наскрізним організуючим принципом, який визначає становлення та розгортання художнього тексту, необхідність та незамінність кожного його елементу;

осягнення художнього феномену, який називається образом автора, конструктивне, позаяк у нашому розумінні він на змістовому рівні прямо корелює з ключовим для нас науковим концептом «антропоцентрична вербалізована модель»;

цілісний (системно-цілісний) аналіз художнього тексту зберігає живу цілісність твору, визначаючи в ньому органічний ієрархічний взаємозв'язок усіх його субсистем, що працюють на ідейно-емоційний пафос твору як певної лінгвопоетичної реальності. Провідними якостями цього аналізу є його логічність, емоційність та естетичність.

Література:

1. Бобыльов Б. Г. О трех уровнях филологического анализа стихотворного текста / Б. Г. Бобылев. – Орел: ФГБОУ ВПО «Госуниверситет – УНПК», 2012. – 279с.
2. Гиршман М. М. Литературное произведение: Теория и практика анализа : Учебн. пособие / М. М. Гиршман. – М.: Высшая школа, 1991. – 160 с.
3. Мірошникова Н. О. Найуживаніші літературознавчі методи аналізу художнього твору / Н. О. Мірошникова // Всесвітня література в середніх закладах України. - №6, 20014. – С.13.
4. Моклиця М. В. Методи аналізу художнього тексту в сучасному літературознавстві / М. В. Моклиця // Всесвітня література в середніх закладах України. - №6, 20014. – С.10.
5. Потєбня А. А. Из лекций по теории словесности // Эстетика и поэтика / А. А. Потєбня. – М.: Высшая школа, 1976. – 543 с.
6. Шалагінов Б. Б. Науковий та «шкільний» аналізи художнього твору / Б. Б. Шалагінов // Всесвітня література в середніх закладах України. - №1, 20015. – С.7.

CONTENTS

FILOLOGIE

Metody výuky jazyka a literatury

Сафарян С.І. ДЕЯКІ АСПЕКТИ ЦІЛІСНОГО АНАЛІЗУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ ЯК ЛІНГВОПОЕТИЧНОЇ РЕАЛЬНОСТІ 3

Ахметова С.Т. ЭФФЕКТИВНЫЕ МЕТОДЫ И ПРИЁМЫ ОБУЧЕНИЯ РУССКОМУ ЯЗЫКУ 10

Қабдешова Ж. М. МЕКТЕП ОҚУШЫЛАРЫНА АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУДЫҢ МАҢЫЗДЫЛЫҒЫ..... 13

Teoretické a metodologické problémy studia jazyka

Кінаш Г.Ф. ГЕОПОЛІТИЧНІ ЧИННИКИ ТЕРИТОРІАЛЬНОГО ВПЛИВУ НА ЗМІНУ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ ДІАЛЕКТИЗМІВ ВЕРХОВИНСЬКОГО КРАЮ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ 16

Кемалиева Б.К. ҚАЗАҚ ӘЛІПБИІН ЛАТЫН ГРАФИКАСЫНА КӨШІРУДІҢ МӘСЕЛЕЛЕРІ МЕН ПЕРСПЕКТИВАЛАРЫ 20

Кінаш Г.Ф. ЗАГАЛЬНА ДЕСКРИПЦІЯ НОМІНАТИВНОГО СКЛАДУ ГРУПИ ЛЕКSEM НА ПОЗНАЧЕННЯ ОДЯГУ У ВЕРХОВИНСЬКІЙ ГОВІРЦІ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ 23

Syntaxe: struktura, sémantika, funkce

Ибраимова Ж.Ж., Томатай Г., Тогузбаева М. МҮШЕЛЕНБЕЙТІН СӨЙЛЕМ МӘСЕЛЕСІНІҢ ҚОЙЫЛЫСЫ 26

Jazyk, řeč, komunikace

Стасюк Т.В. ВИДІЛЕННЯ СОЦІОКОГНІТЕМИ «НОВІТНІ ТЕХНОЛОГІЇ» У ФАХОВИХ СПІЛЬНОТАХ ІНФОРМАЦІЙНИХ І ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА СОЦІОГУМАНІТАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ 30

Шалтыков А.И. ЛАТЫН ӘЛІППЕСІ – ҚАЗАҚ ТІЛІНІҢ КЕЛЕШЕГІ 33

Тілеулесова Ж.Б., Қадырғалиева С.И. АҒЫЛШЫН ТІЛІН ОҚЫТУҒА ҮЙРЕТУГЕ АРНАЛҒАН ТҮПНҰСҚАЛЫҚ (АУТЕНТТІК) МАТЕРИАЛДАРДЫ ТАҢДАУ ЖӘНЕ ҚОЛДАНУ 38

Mayassarova M.A., Zhuman A.K., Abeuova A.M. TYPES OF CATEGORIES OF KAZAKH ASPECTS 41

Альжанова Л.Б. АҒЫЛШЫН ТІЛІ САБАҒЫНДА ИННОВАЦИЯЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУДЫҢ МАҢЫЗЫ	45
Мәдениетова З.А. АҒЫЛШЫН ТІЛІ ПӘНІНДЕ ҚОЛДАНЫЛАТЫН БАҒДАРЛАМА МОДУЛЬДЕРІ.....	48
CONTENTS.....	51

249040

249339

249346

249201

249343

249567

249069

248405

249104

249330

249336

249338

249347